

สมุนไพรรักษาความงามของอินเดียยุคโบราณกับสมัยปัจจุบัน

ผศ.ดร.บำรุง คำเอก

เมื่อเราพูดถึงประเทศที่มีความเป็นมาอันยาวนาน และมีอารยธรรมอันเก่าแก่ของตนเอง นั้น ทุกคนย่อมรู้จักประเทศอินเดีย อินเดียแห่งอดีตกาลจนถึงอินเดียปัจจุบัน มีความเป็นมาอันเนิ่นนาน ตั้งแต่อารยธรรมลุ่มน้ำสินธุ ศูนย์การมาถึงของอารยะ และในที่สุดการถูกรุกรานจากชนชาติกรีก และผู้นับถือศาสนาอิสลาม จนเกิดเป็นชนชาติที่มีการผสมผสานหลายเผ่าพันธุ์ หลายวัฒนธรรม ทำให้เกิดเป็นชาวอินเดียที่ความงดงามทั้งโครงสร้าง และรูปร่างหน้าตา โดยเฉพาะสตรีชาวอินเดีย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในระดับนานาชาติว่ามีความงดงามอันเลื่องชื่อ จากการประกวดสาวงามระดับโลก ที่สาวชาวอินเดียได้พิชิตรางวัลมาไม่รู้กี่ครั้งก็หน และยังสามารถใช้เครื่องสำอางประทีนโฉม ให้งามเหนือผู้อื่นใด แต่เรายังพบว่า แม้ในสมัยโบราณที่ยังไม่มีเครื่องสำอาง ผลิตโดยกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ หรือเคมีใด ๆ ก็ยังมีข้อบ่งชี้ว่า สตรีชาวอินเดีย มีความงามเป็นอมตะ จนถึงกับมีอนุสรณ์สถานเป็นสิ่งหัตถ์จรรยเอกแห่งโลกทีเดียว นั่นก็คือ ตาหะมาล (Tājmahal) ซึ่งเกิดจากอนุสรณ์แห่งความรักของพระเจ้าศากะฮะฮาน (śāhājahān) ผู้ซึ่งมีความรักและหลงใหลในความงามของพระนางมุมตาซ รัชาสาวแห่งขุนนางผู้ใหญ่ในรัชสมัยแห่งจักรวรรดิมุคัล

จากหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งศึกษาได้จากวรรณกรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันในวรรณกรรมพระเวท โดยเฉพาะในสมัยวรรณกรรมอถรรพเวท มีการพูดถึงการใช้เครื่องสำอาง ดังในอถรรพเวท 9.6.11 yadāñjanābhyañjanamāharantyājyameva tata //

มาหฺรณฺตุยาชยเมว ตต //

นาย William Dwight Whitney ได้แปลเป็นภาษาอังกฤษไว้ว่า “In that they fetch oiment and unguent, that is sacrificial butter.” ได้กล่าวถึงการใช้ อัญชันทาตา ใช้เครื่องสำอางทาสรีระ การใช้ น้ำมัน น้ำหอม

มาถึงสมัยมหากาพย์คือ มหากาพย์รามายณะ และมหากาพย์มหาภารตะ ในรามายณะได้พูดถึงเครื่องประดับของสตรีบ้าง เครื่องของหอม เช่น การใช้ผงจันทน์ ในสรรคที่ 6 โสลกที่ 10 พาลกานท์ ได้พรรณนาถึงสมัยที่ท้าวทศรถครองราช และพรรณนาถึงบรรยากาศ การเป็นอยู่ของประชาชน บุรุษ สตรี มีการใช้เครื่องประดับเรือนร่าง เช่น เครื่องประดับต่างหู (Kuldol) มงกุฎ (mukutā) พวงมาลัย (puspahāra) และเครื่องของหอมสำหรับลูบได้คือผงจันทน์ (dīptāṅga) ในบทละครของมหากวีกาลิทัส ในเรื่องศกุนตลา มีการพรรณนาถึงการประดับผมของนางศกุนตลาด้วยดอกไม้ พวงดอกไม้ แต่ไม่ได้พรรณนาถึงการใช้น้ำมันหรือวัตถุอื่น และในบทละครของท่านอัสวโฆษเรื่อง เสานทรนันทะในสรรคที่ 4 โสลกที่ 9 มีหลายศัพท์ที่เกี่ยวกับเครื่องประพินพิว่า "(aṅgarāga)"¹ และในโสลกที่ 13,14 ใช้คำว่า "viśeṣaka"² ในโสลกที่ 16 ใช้คำว่า "patrāṅguli"³

ในปัจจุบันเรารู้เกี่ยวกับสมุนไพรรักษาเครื่องเทศ และน้ำมันหอมระเหยต่าง ๆ ในการบำรุงความงามของชาวอินเดียมีสิ่งน่าสนใจอย่างมาก เริ่มจากศักระยะจรดปลายเท้า สตรีชาวอินเดียนิยมใช้ดินขาวชนิดหนึ่ง มีเนื้อละเอียดคล้ายดินสอพอง (Multani Mitti) ทำความสะอาดทุกส่วนของร่างกาย ในส่วนของการชำระล้างเส้นผม ใช้ดินชนิดนี้ผสมน้ำทำให้เหลวคล้ายโคลน พอกไว้ทั่วศีรษะและเส้นผม ขยี้เบา ๆ และชำระล้างด้วยน้ำจนสะอาด เชื่อว่าทำให้เส้นผมสะอาด และมีน้ำหนักริด และเงางามดุจเส้นไหม นอกจากโคลนแล้ว ยังมีอีกหลายวิธีที่จะดูแลบำรุงเส้นผม วิธีที่นิยมอีกวิธีหนึ่ง ให้ใช้สมุนไพรรักษาที่ชื่อว่า สัมป่อย (Sikakai) และเมล็ดของพืชที่เรียกว่า Aritha บดละเอียด ผสมกับผงของผลมะขามป้อม แช่น้ำทิ้งไว้ตลอดทั้งคืน และนำน้ำนั้นมาสระผม หากเวลาไม่พอ จะนำส่วนผสมเหล่านี้มาตำรวมกันจนเคี้ยว หึงไว้ให้เย็น กรองเอาแต่น้ำออกมาสระผมก็ได้ เชื่อว่า ทำให้ผมสะอาด คำนุ่ม ไม่หงอกเร็ว และไม่มิกลิ่น หลังจากทำความสะอาดเส้นผม โดยกรรมวิธีต่าง ๆ ข้างต้น แล้วแต่จะเลือกใช้แล้ว เมื่อผมแห้งสตรีชาวอินเดีย จะชโลมผมของตนด้วยน้ำมันมะพร้าว หรือน้ำมันมะขามป้อม (Amlā)

¹ Vaman Shivram Apte ได้ให้ความหมายไว้ใน The practical Sanskrit-English Dictionary ว่า a scented cosmetic, application of perfumed unguents to the body fragrant unguents.

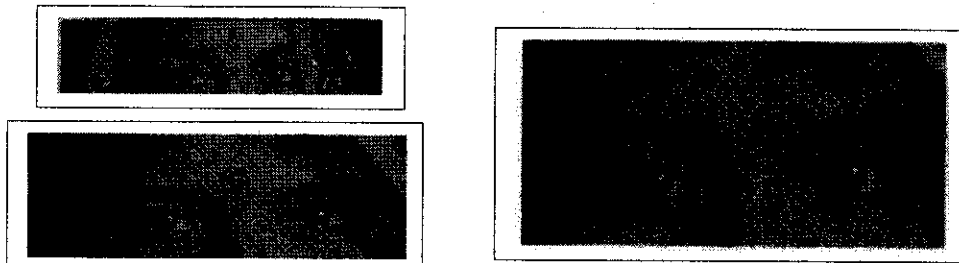
² Drawing lines of painting on the face and person with coloured unguents cosmetics.

³ drawing lines of painting with the finger on the person (throat, forehead &c.)

ซึ่งถือว่าเป็นน้ำมันสองชนิดที่ดีที่สุดสำหรับเส้นผม ทำให้ผมนุ่มเป็นมันเงา แข็งแรง ไม่หงอกง่าย อีกทั้งยังง่ายในการหวี และจัดทรง หลังจากการจัดแต่งทรงผมที่ชอบใจแล้ว โดยเฉพาะหญิงสาวชาวอินเดียได้ และสาวอินเดียในรัฐคุชราต ยังนิยมอบเส้นผมให้หอม และแลดูสวยงามด้วยดอกไม้หอม เช่น ดอกมะลิซ้อนและดอกราตรี โดยร้อยเป็นพวงแขวนไว้กับมวยผม เพื่อให้ผมหอมกรุ่น เป็นที่ชื่นอกชื่นใจแก่ผู้ใกล้ชิด

จากเส้นผมถึงใบหน้าซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุด สาวอินเดียก็ยังใช้โคลนที่ได้กล่าวมาแต่ต้น คือ Multani Mitti ในการพอกใบหน้า เพื่อช่วยลดความมัน และทำให้ผิวเนียนละเอียด และยังใช้สมุนไพรแก่นจันทร์ (Sandal Wood) ฝนทาทั่วใบหน้าช่วยในการรักษาผิวอีกด้วย

สาวชาวอินเดียที่แต่งงานแล้ว ในสมัยโบราณจะนำหินชนิดหนึ่งชื่อในภาษาฮินดีว่า เกรู (keru) มีสีส้ม นามาคเป็นผงแล้วทาแต้มบนหน้าผากเป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงหญิงที่แต่งงานแล้ว หรือจะนำขมิ้นผสมกับปูนกินหมากแล้วทาแต้มก็ได้ สีสำหรับทาแต้มบนหน้าผากของสตรีที่ได้แต่งงานแล้วเรียกว่า “สินฑูร” (Sindūra) ปัจจุบันมีการใช้แต้มจุดบินดิ (bindi) แบบสติกเกอร์ที่มีรูปแบบหลากหลายติดแทนสี ก็มีความสวยงามอีกแบบหนึ่ง ซึ่งหญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานก็ติดได้เป็นแฟชั่นเพิ่มความงามได้เหมือนกัน

รูปแบบต่าง ๆ ของการแต้มจุดบนใบหน้า (bindi)

สำหรับการตกแต่งดวงตา ซึ่งเราเชื่อว่าเป็นสื่อจากดวงใจนั้น หญิงสาวชาวอินเดียใช้กาจัล (kājal) ช่วยเพิ่มพูนความงามซึ่งของดวงตา ซึ่งขึ้นชื่อว่างดงามกว่าหลายชาติอยู่แล้วกาจัล (kājal) นี้ ชาวอินเดียได้ชื่อว่า เป็นต้นตำหรับของการใช้เครื่องสำอางตกแต่งดวงตาอันเก่าแก่ และเป็นรุ่นแรก ๆ ของโลก เนื่องจากมีการใช้กาจัล (kājal) มาต่อเนื่องเป็นเวลาถึงสองสามพันปีมาแล้ว การใช้ kājal เปรียบเสมือนมรดกทางประเพณีนิยมที่ทำสืบทอดกันมากาจัล (kājal) มี

ลักษณะเป็นผง เหนียวเล็กน้อย และเป็นสีดำ ทำจากขี้เถ้าที่ได้มาจากการเผาเชื้อเพลิงแห้ง ๆ ใน ตะเกียงที่จุดด้วยน้ำมันเนยใส (ghī) หรือ น้ำมันมัสตาร์ด เท่านั้น การจุดตะเกียงน้ำมันจะมีฝา ครอบทำด้วยดินเผาครอบปิดบางส่วนของตะเกียง เพื่อให้ควันจากการจุด รมให้เกิดเขม่าจับที่ฝา ดินเผาชิ้น สาวชาวอินเดียจะค่อย ๆ ขูดขี้เถ้าที่จับที่ฝาขึ้น รวบรวมทีละเล็กละน้อย จนได้ จำนวนเพียงพอ ที่จะใส่ตลับเล็ก ๆ เพื่อที่จะนำไปใช้ได้

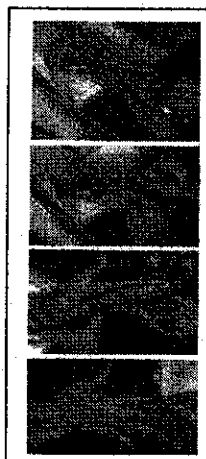
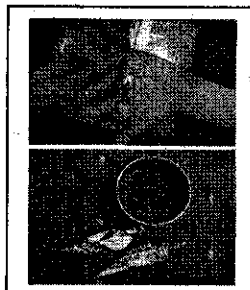
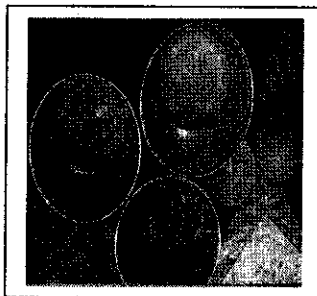
วิธีใช้ สาวอินเดียจะใช้ปลายนิ้วมือแตะผงกาซัล (kājal) ถูบไล้อย่างเบา มือ บริเวณ ขอบตาล่าง และในบางครั้ง ก็ใช้กับขอบตาบนเช่นกัน ในสมัยโบราณนิยมใช้ทั้งผู้หญิงและ ผู้ชาย แต่ปัจจุบันใช้เฉพาะแต่ผู้หญิงเท่านั้น และยังนิยมใช้ในทารกทั้งสองเพศเช่นกัน หลังจาก แรกเกิดหกวัน มารดาจะใช้กาซัล (kājal) ที่ดวงตาของเด็ก และใช้นิ้วมือแตะกาซัล (kājal) ทำ เครื่องหมายคล้ายตำหนิบนหน้าผากเด็กเช่นกัน เพื่อที่จะให้ปกป้องภัยจากวิญญาณชั่วร้าย และ เชื่อว่า ทำให้ดวงตาเย็น และสวยงามเป็นประกาย และดูกลมโตยิ่งขึ้น

การใช้ผงดำกาซัล (kājal) ทาตาและการใช้สี (henna) ข้อมือในการแสดง

ริมฝีปากอันจิ้มลิ้มงดงามของสาวชาวอินเดียนั้น หญิงรุ่นสาวชาวอินเดียนิยมกินหมาก กัน สำหรับหมากอินเดียรสชาติไม่สู้รุนแรง และกัดปากให้ไหม้เหมือนหมากไทย เนื่องจากใช้ ปูนน้อยกว่า และไม่ใช้ยาสูบมาก มักใส่เครื่องเทศหอมหวานเพื่อให้มีกลิ่นรสชื่นใจ สาวชาว อินเดียไม่นิยมกินหมากให้ติด จะกินเพียงเพื่อริมฝีปากมีสีเรื่อ ๆ งดงามเท่านั้น และสตรีชั้นสูง ไม่นิยมบ้วนน้ำหมาก มักจะกลืนกินลงไปเลย ไม่ทำให้เลอะเทอะหรือติดหมากจนปากไหม้ เหมือนคนแก่ ๆ

ยังมีสมุนไพรอีกชนิดหนึ่งที่สำคัญ และใช้สืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน พอ ๆ กับกาจล (kājal) จนกลายเป็นเอกลักษณ์สำคัญของวัฒนธรรมอินเดีย นั่นคือ Memhandi หรือมีอีกชื่อเป็นที่รู้จักกันว่า Henna (Lawsonia Inermis) คือต้นเทียน เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ส่วนใบหรือลำต้น ทำให้เป็นผง หรือผสมน้ำเหลวเป็นครีม มีคุณสมบัติให้สีแดงอมส้มน้ำตาล ใช้ย้อมติดบนผิวหนังหรือเส้นผม และใช้ทำให้เกิดลวดลายสวยงาม ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ และให้ความรู้สึกเย็น หญิงสาวชาวอินเดียใช้ Henna ทำให้เกิดลวดลายสวยงามตามฝ่ามือฝ่าเท้า หลังเท้า บางทีก็ย้อมสีเล็บมือ และเล็บเท้า ฝ่ามือฝ่าเท้า สีที่ใช้ย้อมเรียกว่า “มหาวร์” (mahāvar) เป็นสีนำมาจากต้นครั้ง มีสีแดง เมื่อนำมาย้อมมือและเท้าจะทำให้เกิดความสุขงามในชีวิตประจำวัน หรือในโอกาสการแสดงละคร เต้นรำ การเขียนลวดลายด้วย Henna มักจะทำในวันแต่งงาน โดยเพื่อน ๆ และญาติสนิทฝ่ายหญิงของเจ้าสาว จะมาทูนมกันเพื่อให้ Henna มาออกแบบเป็นลวดลายต่าง ๆ สวยงาม และเป็นลวดลายละเอียดอ่อนตามประเพณีนิยม ลงบนฝ่ามือฝ่าเท้าและส่วนที่ต้องการตกแต่งอื่น ๆ เช่น บางส่วนของผิวหนัง คอ ต้นแขน หรือหัวไหล่ ด้วยมีความเชื่อว่า จะนำความสุข ความโชคดี และความมั่งคั่งด้วยทรัพย์สินเงินทอง ติดตัวเจ้าสาวสู่ครอบครัวใหม่ของเธอ การใช้ Henna เขียนลวดลายนั้น พบได้ในตะวันออกกลาง และอียิปต์ในยุคโบราณด้วยเช่นกัน ประโยชน์ของ Henna นอกจากจะเกิดความสุขงามแล้วยังป้องกันมือและเท้าแตกในหน้าร้อนอีกด้วย

ขั้นตอนการทำ henna

วิธีการใช้ Henna เพื่อการย้อมผมขาว หรือทำให้ผมมีสีน้ำตาลแดงใช้ผงแห้งของ Henna ใส่น้ำมันมะนาว โยเกิร์ต และน้ำชาที่ต้มในน้ำแรก ผสมทุกอย่างให้เข้ากัน หมักผมทิ้งไว้ สักสองสามชั่วโมง ล้างออกด้วยน้ำ ผมจะมีสีสวย และมันเงา มีบางสูตรอาจผสมน้ำมันมะขามป้อม เพื่อรักษาความนุ่มสวยของเส้นผมด้วย

วิธีการใช้ Henna ออกแบบลวดลายลงบนผิว ใช้ใบสดบดละเอียด หรือผงใบแห้ง ผสมน้ำให้เป็นครีมข้น นำพลาสติก หรือกระดาษแก้วมาม้วนเป็นกรวยแหลม ตัดตรงปลาย เพียงเล็กน้อย พอให้บีบส่วนผสมออกมาได้เป็นเส้นเล็ก ๆ ตามต้องการ บิดด้านบนของกรวย แล้วลากส่วนผสมให้เกิดลวดลายบนฝ่ามือ หรือที่อื่น ๆ ปล่อยให้แห้งสนิท เมื่อแห้ง ถูออกด้วยน้ำมันมะนาว จะทำให้สีสดขึ้นมา และติดทน จะลบตามด้วยน้ำมันมะพร้าว เพื่อให้เกิดความมันเงาอีกก็ได้

สำหรับการบำรุงผิวพรรณ เช่นเดียวกับที่กล่าวมาแต่แรก Multani Mitti ยังเป็นส่วนสำคัญ สำหรับการทำความสะอาดเรือนร่าง ก่อนแต่งงานสองสามวัน สาวอินเดียยังต้องผ่าน ขั้นตอนการบำรุงผิวอย่างละเอียด ไม่ผิดกับสาวไทยในยุคปัจจุบันที่ต้องเสียเงินซื้อคอร์สบำรุงผิว เพื่อเตรียมตัวเป็นเจ้าสาวอย่างราคาแพง เพื่อให้เกิดความประทับใจแก่เจ้าบ่าว สาวอินเดียจะบำรุงผิวอย่างละเอียดโดยใช้ขมิ้น (Haldi) แป้งสาลี (Aṭā) และน้ำมันมัสตาร์ด ขัดพอกตัวเป็นเวลานานเป็นหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้มีผิวที่เนียนนุ่มละเอียดน่าสัมผัส และถ้ามีรอยจุดด่างหรือมี สะอาดก็จะพอกและขัดด้วยมะละกอสุก ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้ผิวขาวและสะอาดขึ้นด้วย หลังจาก นี้อาจจะโลมด้วยน้ำกุหลาบกลั่นหรือไม่ก็ได้ ขั้นตอนการทำความสะอาดผิวด้วยส่วนผสม เหล่านี้ จะถูกเรียกว่า “Uptal”

ปัจจุบันอินเดียได้ชื่อว่า เป็นชนชาติที่ความเป็นชาตินิยมสูงมาก จากการสั่งสมทางอารยธรรมเป็น เวลานานจนตกผลึก จะเห็นได้ว่า ยอดการนำเข้าเครื่องสำอางจากต่างประเทศมีเพียงเล็กน้อย จนนับได้ว่า แทบจะไม่มีเลย เนื่องจากอินเดียมีวิทยาการในการใช้สมุนไพร และมีสมุนไพรมากมายอันล้ำค่าในการบำรุงความ งาม ชาวอินเดียเชื่อถือในสมุนไพรต่าง ๆ มากกว่าสารเคมีใดๆ ทั้งปวง ดังนั้น อินเดียจึงผลิตเครื่องสำอางใช้ ในประเทศเป็นส่วนใหญ่ และถ้าสืบเปอร์เซ็นต์ ในส่วนผสมของเครื่องสำอางอินเดีย จะมีส่วนผสมของ สมุนไพรเป็นหลักเสมอ เช่น เครื่องสำอางของ “เชชนาซ สุธเชน” ราชินีแห่งเครื่องสำอางสมุนไพรของ

อินเดีย ซึ่งบัดนี้ก้าวเข้าสู่ตลาดโลก หรือเครื่องสำอาง “ไบโอทีค” เครื่องสำอางสมุนไพรอินเดีย ผู้ชำนาญด้านน้ำมันหอมระเหย ธรรมชาติบำบัดอันมีชื่อเสียงไม่แพ้ “บอดีชอป” ของอเมริกา

เครื่องสำอางส่วนใหญ่จะมีส่วนผสมหลัก ๆ เป็นน้ำมันหอมระเหยต่าง ๆ น้ำมันอัลมอนต์ แก่นจันทน์ ขมิ้น Henna น้ำกุหลาบกลั่น ฯลฯ อินเดียยังมีเครื่องสำอางหลายยี่ห้อ ล้วนแล้วแต่มีชื่อเสียงและกำลังก้าวเข้าสู่ตลาดโลก ตามกระแสความนิยม ที่หวงถิ่นสู่ธรรมชาติ แต่เรายังพบว่า ท่ามกลางการใช้เครื่องสำอางที่ผลิตจากวิทยาการใหม่ สตรีส่วนใหญ่ในประเทศยังนิยมใช้ Multani Mitti ในการชำระล้างร่างกายอยู่ หมออันชาวสลุยของพวกเธอ ยังเป็นมันเงาจาก Henna และในขณะที่พวกเธอ ตกแต่งหน้าตาด้วย อายแชโดว์ สีต่าง ๆ และ บรัชออนตามสมัยนิยมกาจัล (kājal) ก็ยังเป็นส่วนสำคัญในการตกแต่งขอบตาและดวงตาให้งามซึ่งตามเดิม และหลังจากการใช้เครื่องสำอางสมัยใหม่ พวกเธอก็ยังล้างหน้าด้วย Besan (แป้งถั่วชิกพี) แทน กลิ่นซึ่ง มีลค์ ราคาแพงจากต่างประเทศ และสमानผิวด้วยน้ำกุหลาบบริสุทธิ์แทนการใช้โทนเนอร์ หรือแอสตริงเจนท์ สمانผิว ที่อุดมไปด้วยสารเคมีและแอลกอฮอล์ เครื่องสำอางที่สามารถหาได้ในครัวเรือน นับเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

หนังสืออ้างอิง

ภาษาไทย

- ศศ.ดร.สำเนียง เลื่อนไส.ปริวรรตแปลและเรียบเรียง มหาकाพย์สถานทรนันทะ
ของอัสวโมห กรุงเทพ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

ภาษาอังกฤษ

- Saundarananda Mahakavya of Sri Ashvaghosha. **Varanasi: Chaukhamba**
Surbharati Prakashan, 1991. (ฉบับภาษาฮินดี)
- Srimadvalmikiya Ramayana Vol. I. Gorakhpur : Gita Press, 1999.
- **The Practical Sanskrit-English Dictionary.** Vaman Shivram Apte. Delhi: Motilal
Banarsidass, 1978.
- Whitney, William Dwight. **Atharva Veda Samhita.** Delhi: Motilal Banarsidass
Publishers.
- http://www.Indiancultureonline.Com/misstica/html/essential_ornament.htm.
- <http://www.Bangalornet.Com/Mehendi/html/about/htm>.

สัมภาษณ์ชาวอินเดีย

Mrs Rekha Kandelwal

Mrs. Jyoti Kandelwal